

Ptru – Nicolae B N DUC
(Seminarul Teologic Ortodox
Episcop Ioan Popasu, Caransebe)

Personalit i române ti în discursul de amvon la monahul Nicolae Delarohia

Abstract: (Romanian personalities in the pulpit speech at Nicholas Delarohia monk). Monk Nicolae Steinhardt's volume, *Giving you will acquire*. Words of faith, since the first edition (1992) entered into the consciousness of many readers as an essayist and a royal crowning of all known writings critic and essayist (original Hebrew) is christened in the Jilava prison and he was monk at Rohia Monastery of Maramures . In other words, posthumous volume is a compilation of his theological thought , the author becoming an exemplary living and witnessing orthodoxy that has chosen.

In this analysis we try to reconsider the theological and cultural point of view simultaneously, the way, being a monk (16 August 1980), Nicolae Steinhardt introduced in his speech terms and ideas, notions and synthesis twinned inspoken sermons from the monastery church's pulpit. Otherwise said, there are cultural references totaling the names of many personalities of space of Romanic expression, both in Romania and in Europe; artistic valences are highlighted at the expression level by cultivating paradox and balance of the interdisciplinary content, guaranteed by the name gallery from the volume. Although quoting is sometimes surprising and antagonizes the lecturer at a first connection with the text, the multitude of ideas germinated from this method reveals the unique and conqueror style of monk Nicolae Steinhardt: from Antim Ivireanul to Ion Creang , from Mircea Eliade or Cioran to poets as Lucian Blaga, from artists such as Constantine Brancusi and theologians as Reverend Father Dumitru St niloae or Cleopa Ilie. The analyzed texts are in the range of 1980-1989 and coincide with the monastic period of its existence, which consents also a (re)interpretation of the relationship between culture and spirituality, Romanism and personal confession in a determined historical context.

Keywords: essay, Christianity, culture, confession, personalities

Rezumat: Volumul monahului Nicolae Steinhardt, *D ruind vei dobândi*. *Cuvinte de credin* , înc de la prima edi ie (1992) a intrat în con tiin a multor cititori ca un regal eseistic i o încununare a tuturor scrierilor cunoscutului critic i eseist (de origine evreu) încretinat în închisoarea e la Jilava i c lug rit la M n stirea Rohia din Maramure . În alt ordine de idei, volumul postum reprezint i o sintez a textelor i a gândirii sale teologice, autorul devenind o exemplaritate în tr irea i m rturisirea ortodoxiei pe care a ales-o.

În analiza de fa încerc m s reconsider m punctul de vedere teologic i cultural simultan, modul în care, monah fiind (din 16 august 1980), Nicolae Steinhardt a introdus în discursul s u termeni i idei, no iuni i sinteze îngem nate în predici rostite de pe amvonul bisericii m n stire ti. Alfel spus, exist referin e culturale ce însumeaz numele multor personalit i ale spa iului de expresie romanic , atât în România, cât i în Europa; sunt evidente valen e artistice la nivelul expresiei prin cultivarea paradoxului i echilibrul de con inut al interdisciplinarit ii garantat de galeria numelor din volum. De i citarea este uneori surprinz toare i contrariaz lectorul la o prim conectare cu textul, multitudinea ideilor germinate din aceast metod denot stilul inedit i cuceritor al monahului Nicolae Steinhardt: de la Antim Ivireanul pân la Ion Creang , de la Mircea Eliade ori Emil Cioran pân la poe i ca Lucian Blaga, de la arti ti precum Constantin Brâncu i i teologi ca p rintele Dumitru St niloae ori Cuviosul Cleopa Ilie. Textele analizate sunt cuprinse în intervalul 1980-1989 i coincid cu perioada monastic a existen ei sale, fapt care consimte i o (re)interpretare a rela iei dintre cultur i spiritualitate, românism i m rturisire personal într-un context istoric determinat.

Cuvinte-cheie: eseu, cre tinism, cultur , m rturisire, personalit i

Reputa ia literar a lui Nicolae Steinhardt (1912-1989), ca scriitor, se datoreaz mai ales *Jurnalului fericirii*, scriere memorialistic și eseistică derivată din experien a carcerală a autorului (dup 1990). La aceasta se adaug m rturiile celor care l-au cunoscut, persoane

care vorbesc de ipostaza *omului bun*, c ruia *generozitatea* îi este nota dominant¹ i prin prisma c reia, al turi de aura monahal , propune exigențele spiritului său creator în arta de a interpreta viața și cultura, experiența și spiritualitatea româneasc .

Acestor dou motivații, adăugăm recunoașterea sa în panteonul cultural-artistic românesc prin ancorarea de personalit țile pe care le consemnează opera sa. Nu greșim când afirm m c textele sale sunt un depozitar viu al spiritualit ții române ti, lectorul avizat identificând faptul c pân la momentul anului 1989, lucr rile sale reprezint nu doar gândirea sa, ci și analiza ideilor altor personalități pe care le „portretizează” în calitate de critic literar. Textele sale, în decursul anilor, le public în revistele din întreaga țară și sunt cuprinse în 6 volume antume – *Între viață și cărți* (1976), *Incertitudini literare* (1980), *Geo Bogza, un poet al Efectelor, Exalt rii, Grandiosului, Solemnit ții, Exuberanței și Patetismului* (1982), *Critic la persoana întâi* (1983), *Escale în timp și spațiu* (1987), *Prin alții spre sine* (1988) – i 2 volume în parte preg tite de autor i ap rute postum: *Monologul polifonic* (1991) i *Primejdia m rturisirii* (1993). Sumativ, Virgil Bulat este de p rere c , luate în totalitatea lor, eseurile i cronicile alc tuiesc o hart sui-generis a spiritualit ții române ti din ultimele decenii² ale secolului al XX-lea.

Nicolae Steinhardt aparține și familiei europene care îl adoptă în galeria celor mai responsabili de dialogul cultur – teologie în dezbaterile eseistice, dar și de implicațiile ce irig lumea scriitorilor pe liantul literatur – religie. Se pare c spațiul românesc deține în plus particularit țe ce sunt în primul rând în funcție de experiențele concrete (a se vedea în acest sens interesul s u pentru înțelegerea iudaismului³, doctoratul în drept constituțional, anchetele securit ții, experiența închisorii, botezul în celula 18 din Jilava, intrarea în monahism .a.). În literatura român contemporan , Nicolae Steinhardt reprezint „cazul unui eseist”⁴ ce a abordat o tematic eterogen , de la art la literatur , religie sau moral . Inteligența și erudiția par să fie atuurile esențiale, dublate însă de o generozitate care îl împiedica s dea judec țe critice ferme sau prea severe.

Nicolae Steinhardt: o biografie identitar în spatiul cultural românesc

Aici ne sunt utile dou m rturisiri, „autobiografii”, semnate de Nicolae Steinhardt în postura de monah, din care vom cita, iar faptul c apar numele primelor cunoștințe care vor fi subiecte și motive de analiză eseistică de inspirație teologică, face din aceste *m rturisiri* un prolog al cuvânt rilor rohiene de mai târziu; cel dintâi *punct culminant* este ca un *memento* al descoperirii sensului vie ii i face trimitere la **convertirea** care l-a f cut singular (în mediul iudaic din care provenea) i exemplar pentru destinul s u cre tinesc: „În prima

¹ „Mi s-a p rut printre cele mai inteligente persoane bune, printre cei mai inteligen i oameni buni pe care i-am v zut vreodat . În general, oamenii buni, despre care se spune c sunt oameni buni, genero i, îng duitori, foarte rar putem spune i c sunt foarte inteligen i. Inteligen a se leag de obicei cu neutralitatea, arbitrul, cu severitatea, nu cu generozitatea. Avem de data aceasta un exemplu c inteligen a poate fi dublat de generozitate i bun tate” în „N. Steinhardt, un exemplu c inteligen a poate fi dublat de generozitate i bun tate”, interviu realizat de C lin Cira cu Alexandru Vlad, în „Tabor-revist de cultur i spiritualitate româneasc ”, Anul III, Nr. 11, Februarie 2010, p. 91-94.

² Virgil Bulat, *Un condei pururi tân r*, în „Steaua. Revist a uniunii scriitorilor”, Cluj-Napoca, anul XL, iunie 1989, p. 25.

³ N. Steinhardt, Em. Neuman, *Eseu despre o concep ie catolic asupra iudaismului. Iluzii i realit i evreie ti*, traducere de Giuliano Sfichi, edi ie îngrijit , studiu introductiv, note, referin e critice i indici de Ioan Chiril , repere bibliografice de Virgil Bulat, Editura M n stirea Rohia, Polirom, Ia i, 2011.

⁴ Iulian Boldea, *N. Steinhardt – drumul spre adev r*, în *Tabor. Revist de cultur i spiritualitate româneasc* , editat de Mitropolia Clujului, Albei, Cri anei i Maramure ului, anul II, Nr. 4, Iulie - 2009, p. 18.

celul a Jilavei unde am nimerit, primul om care mi s-a adresat a fost un preot-c lugal ortodox [...] (**Mina Dobzeu** n.n.). Am priceput atunci c zarurile au fost aruncate, c Dumnezeu e atotputernic i sc pare pentru mine nu mai încape: Hristos m accepta, m voia”⁵. Urmeaz o scurt catehizare i apoi botezul în data de 15 martie 1960, evocat în jurnal⁶ dar i în omiliile sale monahale.

Cert este c din acest eveniment se va alimenta spiritual de acum încolo i va explica alegerea monahismului. „Starea aceasta de fericire a durat în toat vremea deten iei; a rezistat unor grele încerc ri; mi se întâmpla – la Jilava, la Gherla – s nu pot dormi, ori s m de tept în plin noapte *de cât de fericit eram*. Uneori necazurile ne împiedic s dormim; dar iat c i fericirea poate ac iona întocmai”⁷.

Al doilea *punct culminant* al *M rturisirii*, ca eveniment biografic, se identific aceleia i taine, explicând relevan a monahismului pregustat în spa iul carceral: „Minunea, iar i s-a întâmplat. A venit decretul general de gra iere din 1964 [...] i am fost eliberat de la Gherla. [...]. Cât timp a tr it b trânul meu p rinte (a murit la nou zeci de ani) n-a putut fi vorba de c lugalie; am avut doar grija fireasc de a-mi des vâr i prin mirungere botezul (perfect valabil) i a lua dup aceea în mod regulat sfânta cuminec tur ”⁸.

Dup 1967, când moare tat l s u, va c uta o m n stare, dar de abia în 1973, prietenul **C. Noica** îi va spune: „i-am g sit locul potrivit”⁹. Providen a lucreaz : „Tot Constantin Noica (lui doar îi datoram blagoslovenia peregrin rilor prin închisoare i deschiderea ochilor mei tâmpi) mi-a fost de ajutor i mi-a g sit din nou calea de acces; descoperise mica, lini tita i retrasa m n stare de la Rohia [...]”. Împreun cu scriitorul Iordan Chimet viziteaz m n stirea, iar timp de 7 ani va merge tot mai des aici, f r urm ri dramatice: „Rela iile mele cu prietenii evrei i rudele mele nu s-au schimbat defel în urma botezului, dar se cade s m rturisesc: m simt din în ce mai cre tin i mai român”¹⁰.

Dup 1978, dorind s î i viziteze prietenii din str inate, printre care Virgil Ierunca i Monica Lovinescu, reu e te s c l toreasc mai întâi în Fran a: „Am cunoscut emoția și bucuria unei primiri mai mult decât prietenoase din partea câtorva din fruntașii generației mele. i **Eliade**, i **Eugen Ionescu**, i **Cioran** m-au întâmpinat cu o extraordinar bun voință și cu o căldură pe care nici nu îndrăzneam să o nădăjduiesc”¹¹. În Belgia r mâne aproximativ un an, îns de când „jinduiam dup c lugalie”¹², ia decizia final i constat :

⁵ N. Steinhardt, *Primejdia m rturisirii, Convorbiri cu Ioan Pinte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 179.

⁶ N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Polirom/M n stirea Rohia, Bucure ti, 2008, p. 167-171.

⁷ N. Steinhardt, *Primejdia m rturisirii...*, p. 180.

⁸ *Ibidem*, p. 181.

⁹ În arhivele *M n stirii Rohia s-a g sit autobiografia lui Nicolae Steinhardt*, în cotidianul „Cri ana Plus”, 27 iunie, 1997, p. 4.

¹⁰ *Not autobiografic*, în N. Steinhardt, *Cartea împ rt irii*, ediție alcătuită de Ion Vartic, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 1998, p. 127. (Apare i în revista „Apostrof”, nr. 1-2 din 1991, p. 11; text redactat în 1982 pentru Alexandru Mirodan, *Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limba română*, vol. 1, A – C, Tel Aviv, Editura Minimum, 1986, paginile 208-211; textul a fost retip rit în N. Steinhardt, *Eu însumi și alți câțiva -eseuri noi i vechi-*, ediție alcătuită și îngrijită de Ioan Pinte, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, paginile 327-330).

¹¹ Viorica Ni cov, *Cronologie N. Steinhardt* în N. Steinhardt, *Opere 6, Articole burgheze*. Edi ie îngrijit , adnot ri, cronologie i indice de Viorica Ni cov, studiu introductiv de Nicolae Mecu, M n stirea Rohia / Editura Polirom, Ia i, 2008, p. 10.

¹² În arhivele *M n stirii Rohia s-a g sit autobiografia lui Nicolae Steinhardt*, *op. cit.*, p. 4.

„Sângele meu este evreiesc, dar de simțit și gândit simt și gândesc românește”¹³. Astfel, din 16 august 1980, va îmbrăca haina monahală¹⁴. Intră în rânduiala mănăstirii, dar va avea și „încuviințarea de a părăsi camera în București unde s-a pot duce din când în când spre a-mi continua într-o oarecare măsură activitatea literară, considerată a fi indirect, în folosul Bisericii”¹⁵. Acest element biografic conjugă latura sa culturală rească (evident în eseurile din *Dăruind vei dobândi*) cu vocația sa monahală. Pe tot parcursul acestor evenimente (excluzând perioada de detenție), Nicolae Steinhardt scrie și publică în continuare.

Personalități românești care au făcut „obiect de studiu” în calitatea sa de critic literar (anul 1980 îl luăm doar ca reper existențial, fiind anul călugăriei sale), o bună parte din ele, se vor regăsi și în discursul de amvon al mănăstirii Rohia. Astfel că omul Nicolae Steinhardt nu s-a rupt de cultură, *Nota autobiografică*¹⁶ din care s-a citat aici, pe lângă menționarea publică a iilor sale, redă și o receptare proprie cercurilor în care a activat și a cunoscut personalități interbelice sau scriitori mai tineri implicați în destinul cultural-spiritual al României. Îl enumerăm pe Eugen Lovinescu („la edin ele *Sburătorului* am luat parte din toamna anului 1929”), C. Sandu-Aldea, Vladimir Streinu („coleg de lot și de detenție”), Camil Petrescu („primul meu text de critică literară, *Elementele operei lui Proust*, el mi l-a remis *Revistei Fundațiilor Regale*”), Șerban Cioculescu, Petru Comarnescu, Tudor Arghezi, Al. Ciorănescu („coleg de clasă, astăzi profesor la universitatea din Canare”), Al. O. Teodoreanu (Păstorel), I. Peltz, Camil Baltazar („a murit și el creștin”), Sergiu Al-Gheorghe („medic și eminent indianist”), Dinu Pillat („fiul poetului, critic impecabil și prieten neasemuit”) Al. Ștefanopol, C. Noica, Laurențiu Fulga, Iordan Chimet, Ion Caraion, Ioan Alexandru, Al. Paleologu, Alexandru George, Ioanichie Olteanu, Andrei Pleșu, Mihai Șora. „Apoi: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Sanda Stoiljan, Horia Stamatu, G. Tomaziu, reîntâlniți la Paris în 78-80, tot și nu numai nume ilustre, ci și oameni de admirabilă modestie și înflăcărată bunăvoință”¹⁷.

Monahul Delarohia: de la critică literară la modele (personalități) culturale

Pentru evidențierea discursului de amvon steinhardtian și implicit în favoarea volumului postum de eseuri teologice/predici, amintim *geneza* dorinței monahului de a fi cunoscute cuvânturile sale. Spre sfârșitul anului 1985, Î.P.S. Nicolae Corneanu¹⁸ (vrednicul de pomenire mitropolit al Banatului) primește o scrisoare de la monahul Nicolae Steinhardt de la Mănăstirea Rohia, „careia îi era alăturat un articol pe tema Botezului” pentru a fi publicat în revista de atunci, *Mitropolia Banatului*. Articolul este inclus în numărul revistei, dar respins de „Departamentul Cultelor”, numele său fiind pe lista celor interziși. „Pentru că mi s-au părut **emoționante acele pagini** [...] – mărturisite de Î.P.S. Nicolae – și pentru că, totuși, **am considerat articolul valoros**, l-am inclus în următorul număr al revistei schimbând numele autorului din «monahul Nicolae Steinhardt» în «**monahul Nicolae**»

¹³ *Nota autobiografică*, op.cit., p. 127.

¹⁴ N. Steinhardt, *Primejdii mărturisirii...*, p. 183.

¹⁵ În arhivele Mănăstirii Rohia s-a găsit *autobiografia lui Nicolae Steinhardt*, op. cit., p. 4.

¹⁶ *Nota autobiografică*, op. cit., p. 128-129.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ N. Steinhardt în *evocări*, Ediție îngrijită de Florian Roati, Editura Polirom, 2012, p. 110.

Delarohia». [...] Manevra a reu it i astfel articolul în cauz a ap rut în num rul 1 din ianuarie-februarie 1986 (pp. 70-74) sub titlul *Roadele Sfintei Taine a Botezului* (s.n.)¹⁹.

Portretul s u (și în special cel monastic) trebuie conturat ținându-se seama de ceea ce el însuși propunea conaționalilor săi în anul 1986, când urmare a propunerilor de a fi trecut în *Dicționarul evreilor din România*, spune r spicat: „de îndat am atras atenția asupra situației mele spirituale”²⁰. Cu o sânguință demnă de condeiu al unui scriitor, î i va puncta traiectoria existenței, deloc banală, în termeni confesivi ce dau greutate ipostazei monastice. În orice structurare biografic s-a consemnat tonul confesiv al autorului ca atare, dar el se impune prin spațiul monahal al Rohiei, ca cea de-a doua valență topică a portretului său spiritual rezultat din „supranumele” Delarohia.

Același ton confesiv întreține și predicile de pe amvonul Rohiei, iar conexiunile culturale, implicit abordarea de c tre autor a ideilor personalit ților presupune entuziasmul²¹ ca stare de spirit, implicit discursului de amvon.

Trebuie s admitem c latura analizei textuale a operei sale „fragmentare”²² este un proces deschis și continuu, interpretarea ei în acest sens fiind deocamdată mai puțin realizat . Promite abord ri stilistice i hermeneutice noi prin acest dialog creator al ipostazelor sale creatoare care trimit la o complex interdisciplinaritate. Exist structuri repetitive i invariante tematice care parcurg opera sa de la primele texte semnate de autor pân la cel din urm , semn al spiritului creator steinhardtian, prin inculcarea unor motive devenite surse ale *fericirii* sale²³, ca stare spiritual definitorie în devenirea sa.

Eseurile scrise în perioada monastic , 1980-1989, reprezint un alt jurnal al lui Nicolae Steinhardt. Nu numai discursul de amvon, ci i întreaga sa oper este validat de „jurnalul acestei rezistențe”, nu numai existențial-carceral (ca *Jurnalul Fericirii*), cât mai ales creator în plan literar-artistic, filosofic, teologic (dup cum atest cuvânt rile volumului *D ruind vei dobândi*). Este rostul pentru care spiritul s u creator „se deschide spre viitor”²⁴, devine în înțelesul cel mai evident și concret o *oper deschis* prin „jocul unei vitalit ți structurale pe care opera o are”²⁵. C experimentalul îi certific opera, este un adev r:

¹⁹N. Steinhardt în *evoc ri...*, p.110.

²⁰ *Nota autobiografic* (în revista „Apostrof”, nr. 1-2 din 1991), redactat în 1982 pentru Al. Mirodan, *Dic ionarul neconven ional al scriitorilor evrei de limba român* , vol. I (A-C), Tel Aviv, Editura Minimum, 1986; text retip rit în N. Steinhardt, *Cartea împ rtirii*, edi ie alc tuit de Ion Vartic, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 1998 i în N. Steinhardt, *Eu însum i al i că iva (eseuri noi i vechi)*, Edi ie alc tuit i îngrijit de Ioan Pinte, Cluj-Napoca, Dacia, 2001.

²¹Alex. tef nescu, *Istoria Literaturii Române Contemporane: 1941-2000*, Editura Ma ina de scris, Bucure ti, 2005, p. 217.

²²„Steinhardt, f r a putea fi acuzat de incoerențe – m rturisea IPS Bartolomeu Anania – e un om alc tuit din buc ți, din cât mai multe bucăți a putut aduna mintea și sensibilitatea lui, dintr-un total infinit de buc ți. De aceea e greu s te eliberezi de teama c nu ai scris esențialul sau nu ai scris totul” Antonie Pl m deal , *De la Alecu Russo la Nicolae Steinhardt*, Editura Eparhial , Sibiu, 1997, p. 146.

²³ Men ion m, doar ca exemplu, motivul recurent al *luminii*, neabordat în studiul steinhardtian decât prin prisma efectului baptismal dintre gratii în *Jurnalul fericirii*, el figurând îns i în opera din tinere e, *C l toria unui risipitor*, un inedit roman al experien ei. Vezi i N. Steinhardt, *C l toria unui fiu risipitor*, roman, text stabilit, edi ie îngrijit i cuvânt înainte de Ioan Pinte, Editura Adonai, 1995.

²⁴ Olivier Clément, *op. cit.*, p. 10-11.

²⁵ Umberto Eco, *Opera Deschis* , Edi ia a II-a, Traducere i prefa de Cornel Mihai Ionescu, Editura Paralela 45, Pite ti, 2002, p. 70.

„Cartea mea n-o v d ca pe o lucrare «modernist » ori de senzație, ci numai ca o profesiune de credință a unui ovrei care – în anumite biete împrejur ri – a iubit pe Domnul Hristos i neamul românesc. Atât, nimic altceva”²⁶.

Poate c și datorită acestei percepții, lectura textelor steinhardtene *deschide* liantul literaturii (i al culturii) ca posibil în cuvânt rile de pe amvonul Rohiei. Ideile sale, credința i incertitudinile sale, m rturisirea lui monastic sunt conturate aici prin raportarea la estetic i art .Eugen Simion f cea remarca prompt c incertitudinile lui Nicolae Steinhardt nu sunt lipsite de convingeri când e vorba de art . Convingerile, adic opțiuni, preferințe, încrederea în forța artei de a comunica și influența omul, sunt inedite: „Este și morala creștină a eseistului care nu sufer înjustiția. Este și toleranța structurală a democratismului gândirii, convingerile c fanatismul nu trebuie s acapareze nici m car gusturile noastre estetice”²⁷.

În esul intitulat *De folos și spre învățătură*, monahul Nicolae Steinhardt vorbe te despre existența unui liant al literaturii ce curge înspre *vita moralis*:

„M num r printre acei oameni care cred morțiș că din mai toate marile opere ale literaturii pot fi extrase înv țăminte bune pentru suflet și pentru înfruntarea vieții. O astfel de credință, în vremea când în cărți se caută numai deslușirea arhitecturii, enumerarea pieselor alc tuitoare isc probabil impresia sf to eniei (e un eufemism), desuetudinii, ridicolului: opera literar nu e decât un ansamblu de structuri i racord ri, iar ideea c dincolo de me te ug i orânduire s-ar afla z c minte etice sau chibzuințe cu valabilitate general provoac desigur surăsuri ori ridic ri din umeri”²⁸.

Se poate discuta, desigur, despre morala literaturii sau despre morala criticii și în alți termeni (dup cum s-a putut observa obiectiv latura confesiv a criticii i eseisticii steinhardtene). Ca scriitor, Nicolae Steinhardt le spune cre tine te i chiar didactic²⁹, f r s se team de judecata esteților care privesc cu ochi răi intruzia criticului în literatură; el chiar d o judecat moral c rților și scriitorilor, lăudând atitudinea cuviincioasă a autorului, disponibilitatea pentru valorile recomandate de tradiție.

Cel dintâi fapt sesizat în „discursul rohian” este afinitatea spiritual a lui Nicolae Steinhardt cu generația „trăiristă”, acute și sensibile trimiteri spre o perioadă interbelică portretizat exemplar în *opera magna* steinhardtian . Ca cel legat de aura eclesial prin monahism, sesiz m această „p strare a continuit ții” prin cultură și dincolo de ea cu personalit țile unei Românie adânc încercată în perioada comunistă; Î.P.S. Antonie Pl m eal îl propune în acest sens, modernit ții, ca un *homo viator* ce se împline te în momentul întâlnirii cu Hristos, i evident cu teologia Bisericii. A putut „s bat cu toat cultura la ușa chiliei sfinților și, cu sfială, la ușa lui Hristos; fără să facă din cultură o *ancilla*, o sclav a teologiei, ca în Evul Mediu” i s a eze „la aceea i mas cultura i spiritualitatea i s le pun s dialogheze” i „întâlnindu-le armonios în propria persoan , transformându-o în monahul Nicolae de la Rohia”³⁰. Este de fapt surprinderea profilului i a ipostazelor creatoare ce ni se dezv luie din personalitatea sa.

²⁶ N. Steinhardt, *Dumnezeu în care spui c nu crezi...*, p. 252.

²⁷ Eugen Simion, *Scriitori români de azi, III*, Editura Cartea Românească , 1984, p. 563.

²⁸ Nicolae Steinhardt, *Monologul polifonic*, ... p. 22.

²⁹ Florian Roati în prefa a intitulat *Un critic atipic: N. Steinhardt, op. cit.*, p. 28.

³⁰ Antonie Pl m deala, *op. cit.* p. 147.

Adrian Murean, un fervent analist al discursului steinhardtian, a analizat „desele momente de exaltare steinhardtian ” prin prisma generației ’27 (Eliade, Cioran, Ionescu, Noica, Al. George etc.), sesizându-i acestuia bucuria de a face parte dintr-o a-zis generație „trăiristă”³¹. Sintagme ori fraze mrturisitoare precum: „[...] evoc pe acei colegi de liceu care au ajuns intelectuali de prim mână ai Europei de azi [...]. Am avut norocul i onoarea [...] s aparțin unei generații care se poate f li cu nume ilustre: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, E. M. Cioran, C. Noica, M. Vulc nescu, Alexandru Cior nescu...”³² devin adev rate clișee, ori mai bine spus, elemente de recurență în discursul steinhardtian.

Din punct de vedere stilistic, i de ce nu chiar metafizic, apropierea de **Constantin Noica** – noteaz Virgil Bulat în prefața *Jurnalului fericii*– este indispensabil pentru a defini locul pe care îl ocup creația steinhardtiană³³. Personalitatea lui C. Noica exercit o influență hot rătoare în devenirea fostului s u coleg de liceu cu trei ani mai mic, Nicolae Steinhardt.

Acela i analist i prieten, îndat dup trecerea monahului la cele ve nice (29 martie 1989), insist asupra paralelismului P ltini -Rohia, Noica-Steinhardt ce se impune de la sine. Este vorba de „doi intelectuali de prim magnitudine ai literelor române, care au tiut s ard generos, pân la cap t, pentru o idee care e mai presus de individ și privește o țară întreg ”³⁴. Dacă primul abordeaz temeurile vechi române ti (*Cuvânt împreun despre rostirea româneasc*), pentru conturarea specificului spiritualității noastre naționale și devenirea în timp, destinul culturii i gândirii române ti în viitorime (*Devenirea întru ființă*), Nicolae Steinhardt descoper o alt cale de salvare: *calea f ptuirii în prezent*³⁵. Un prezent ce înseamn îns conștiință vie, trează, care își asumă trecutul i se pune cheza viitorului.

Este evident faptul c avem o reflectare a imaginii filosofului de la P ltini în opera monahului de la Rohia; la fel de adev rat este c , din unghiul recept rii critice, gândirea lui Noica ar fi incomplet recuperat și insuficient nuanțată fără „mărturisirile” lui Steinhardt³⁶. S-a propus *Jurnalul fericii* ca oper -cheie pentru o prim „poart ” prin care gândirea noician poate fi, dac nu aprofundat , atunci m car „circumscris ”³⁷.

Severitatea nemiloas în jurul disputei privind raportarea individului la istorie va fi „taxat ” aproape instantaneu sub lupa m rturisitoare a „dreptei socotințe” steinhardtienne. Adrian Mureșan inițiază acest paralelism: la Noica – „Universalul lamento. Peste tot în lume, și bineînțeles la noi, oamenii de astăzi se vaită: de ceea ce au, de ceea ce nu au și mai ales de ceea ce ar putea s vin ”³⁸. De cealalt parte, monahul Nicolae contraatac cu argumente ce denot vitalitate i real conformare cre tin la această problem : „Nu zic c n-are și nițică dreptate [...], sunt și amatori de veșnice văicăreli în lumea aceasta. Dar a-i osândi pe românii de ast zi, care se plâng c nu au ce mânca i g sesc alimentarele pustii i nu au c ldur i lumin .a.m.d., [...] e o dovad de insensibilitate cras ori de *fals idealism*”. Concluzia sa – „A nu se confunda necesarul cu excesul” – deschide de fapt o alt

³¹ Adrian Murean, *Hristos nu trage cu ochiul. N. Steinhardt & Generația '27*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006, p. 15.

³² N. Steinhardt, *Escalor în timp i spațiu*, Editura Cartea Româneasc , Bucure ți, 1987, p. 133-135.

³³ Virgil Bulat, *Lec ia Jurnalului fericii*, în *Jurnalul fericii*, Editura Polirom / M n stirea Rohia, Ia i, 2008, p. 23.

³⁴ Virgil Bulat, *Un condei pururi tân r*, în „Steaua. Revist a uniunii scriitorilor”, Cluj-Napoca, anul XL, iunie 1989, p. 47.

³⁵ Virgil Bulat, *Lec ia Jurnalului fericii...*, *op. cit.*, p. 24.

³⁶ Adrian Murean, *op. cit.*, p. 24.

³⁷ tefan Borbely în *Dic ionarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, Bucure ți, 2000, p. 580.

³⁸ *Apud* Zaharia Sângeorzan, *op. cit.*, p. 99.

problematic esențială: aceea a „falsului idealism”, receptat, în diagnosticul steinhardtian, ca fiind „maladia specifică filosofilor”. De aici el aduce în discuție trei argumente: simbolistica pâinii, conceptul de „comesenie”, dar, în primul rând, *modelul Hristos*; pâinea devine, la Steinhardt, simbolul grijii pentru semenii, depășirea animalității. „Semn al identității mele sufletești”, pâinea celuilalt înseamnă și „dovada *practică* a devenirii mele într-o ființă”³⁹. Mai mult, pe amvonul Rohiei, monahul Nicolae va incrimina acest *fals idealism*: „Hristos nu a binevestit *idealismul* (a a-zisul nerod și mincinos idealism al fățarnicilor), ci, dimpotrivă, i-a exprimat grija (atent, serios, persistent) pentru pâinea cea spre ființă, cea de toate zilele, a fapturilor Sale”⁴⁰.

În volumul intitulat *Prin alții spre sine* (1988), dedicat *memoriei lui Constantin Noica*, monahul Nicolae Steinhardt scria despre despărțirea de marele său prieten: „Moartea, în loc de a mi-l răpi, îl a răstăcut definitiv în adâncul sinei mele, ca pe o piatră de hotar, un vestitor, o forță ocrotitoare”. Cei care au asistat la înmormântarea monahului mărturisesc faptul că i-au încercat același sentiment, sub bătrânii fași ai Rohiei, unde se stingea, pentru a trece în diavol, o viață care, dacă nu-i refuzase nimic din ceea ce omul poate trăi ca supremă bucurie spirituală, nu-l scutise în schimb de nici o încercare menită să-l verifice

Același cadru „conjuncțional” îi oferă întâlnirea cu **Mircea Eliade** – chiar dacă mai mult prin lectură – și înțelegerea că fenomenul culturii nu este numai literatură, filozofie sau artă, ci include chimia (alchimia), etnografia, biologia, sociologia, arheologia, psihanaliza și mai ales *misterul*, care ruina în schimb statutul și rolul de călător în lume în cultura

Mircea Eliade, implicat întreaga generație, a venit în literatură cu o neliniște fundamentală; neavând un program și nici un scop vizând unul, ea vrea doar deschiderea spiritului, înnoire. În acest sens, remarcă Adrian Mureșan, tânără generație a lui Eliade va căuta o altă definiție a omului, de bună seamă, o ansă nouă pentru acesta în raport cu istoria⁴³. Șansa începe prin a trăi și a da, în literatură, o importanță capitală *experienței*⁴⁴, care la Nicolae Steinhardt primește alte valențe (carcerale, baptismale-monahale).

Admirația steinhardtiană pentru demersul științific impresionant precum *Istoria credințelor și ideilor religioase*⁴⁵, nu este una cu rețineri, ca în cazul atitudinii față de acribia științifică și suveranitatea filosofului la C. Noica: „De erudiție, documentare și imparțialitate cititorul va da din belșug. Dar de *curaj* ori *participare* bergsoniană nici urmă, nici gând. Într-un adevăr, cartea se arată fidel titlului ei: este, în cel mai aspru sens al termenului, istorie, istorie critică și inflexibilă. Expunere, descriere, relatare numai a ceea ce s-a întâmplat...”⁴⁶.

³⁹ N. Steinhardt, *Cartea împotriva iririi*, ediție gândită și alcătuită de Ion Vartic, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2001, p. 108.

⁴⁰ N. Steinhardt, *Dăruirea și dobândirea. Cuvinte de credință*, Ediție îngrijită, note, studiu introductiv și referințe critice de Ștefan Iloaie. Repere bibliografice de Virgil Bulat. Indici de Macarie Motogna, Iași, Măștiștea Rohia, Polirom, 2008, p. 133.

⁴¹ Virgil Bulat, *Un condei pururi tânăr...*, p. 47.

⁴² Nicolae Steinhardt, *Monologul polifonic...*, p. 37.

⁴³ Adrian Mureșan, *op. cit.*, p. 72.

⁴⁴ Eugen Simion, în *Dicționarul esențial...*, ed. cit., p. 289.

⁴⁵ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și a ideilor religioase*, trad. și postfață de Cezar Baltag, Editura teologică, București, 1991.

⁴⁶ Nicolae Steinhardt, *Prin alții spre sine...*, p. 202.

Asupra operei sale în genere, Steinhardt nu face o radiografie critică, cât mai ales apelează la un fragmentarism al viziunii, astfel că „perspectiva steinhardtiană asupra operei lui Eliade este una alcătuită dintr-un ir de *fotografii* cu pretenția unificatoare, de reconstituire a filmului de lung metraj ale cărui scene sunt amețitor răsfirate în vastitatea creației unui spirit titanic”⁴⁷. Aceste fragmente de imagini sunt privite din unghiul entuziasmului creatin al lui Steinhardt, în care descoperă „pure fotografii ortodoxe”; aceasta denotă un procedeu care marchează tipul de lectură aplicat asupra întregii generații de la ’27: în fiecare dintre ei pare a se găsi ceva din Steinhardt, după cum și în scrisul lui Steinhardt se pot recunoaște veleități stilistice demne de un Cioran, verbul și plătirea regizorală de a dramatiza, amintindu-l pe Ionescu, trăsătură și simțirea românească de la Noica și o extraordinară deschidere culturală, informațională, precum și o memorie de „ordinator”, în buna tradiție a lui Eliade⁴⁸.

Beletristica lui Eliade este mai tentantă pentru Steinhardt; dacă în „ciocnirea” cu Noica, scriitorul apără *libertățile* literaturii (privit, adesea, la Plătiri, ca o simplă *formă de amănire*) în fața filosofiei, aici Steinhardt caută să sublinieze *desfătarea și zidirea* pe care literatura îi le-ar da lui Eliade în raport cu știința – folositoare numai și numai *spre învătătură*⁴⁹. Găsește și exemplificări inedite: nuvele fantastice precum *La țigănci* și *O fotografie veche de 14 ani*. Monahul recunoaște importanța enciclopedismului, dar sfârșete în a-și mărțurisii (din nou) iubirea:

„Știința [...] cuprinde ce credem, succesiv, despre lume, cosmos și materie; literatura ori arta (altfel spus, credința artistului) dezvăluie ce știe. Știința ne oferă neîncetat ipoteze; arta, certitudini. Așa încât nu mă sfîșiesc a da glas unei experiențe personale: opera științifică a lui Mircea Eliade mi-a fost și-mi este spre învătătură, cea literară spre desfătare și zidire”⁵⁰.

Emil Cioran, parodiat alături de cei amintiți în volumul *În genul...tinerilor*, va fi pentru Nicolae Steinhardt exponentul celor mai contrare idei dezbătute în epocă, din momentul în care acesta începe să publice cunoscutele sale scrieri. În textele steinhardtiane este asociat variatelor idei despre credință / necredință și folosit ca exemplu filosofic, literar și chiar teologic.

Monah fiind, Nicolae Steinhardt va pomeni numele acestuia și pe amvonul Rohiei, în trei predici cu tematică diferită, dar fără a-l disculpa de atitudinea sa anticreștină: „Marele nostru compatriot, ilustrul scriitor de limbă franceză (E.M.) Cioran, susține că a cere omului să iubească totuna cu a cere unui virus să iubească un alt virus. [...] în aversiunea sa pentru Hristos și creștinism, nu ia aminte la faptul că omul nu-i totuna cu virusul patogen; identificarea [...] este grăbită și superficială. Omul are, neîndoind, trăsături comune cu animalul, însă pecetluirea lui drept virus este (cel puțin) reducționistă, este o simplă butadă de scriitor sceptic și de cugetător care vrea să-și facă lectorul praf și să-l dea gata cu procedee stilistice [...]. Ateismul de multe ori îi împinge aderenții, chiar cei mai talentați, spre enormități și copilării”⁵¹. Cu toate acestea, nu va uita de similaritățile sale congenere ioniste, părăsindu-l în apropierea colegilor amintiți tocmai prin definițiile date, de exemplu lui M. Eliade: „Acum, că M. Eliade a murit, pot mărțurisii că și el mi-a adresat aceeași rugămintă ca

⁴⁷ Adrian Mureșan, *op. cit.*, p. 75.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 76.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ N. Steinhardt, *Prin alții spre sine...*, p. 202-203.

⁵¹ Idem, *Dăruind vei dobândi...*, p. 300.

îi E. Ionescu. Îi dorea s fie nu numai – cum l-a numit E. Cioran – cel mai activ propagandist al lui Dumnezeu, ci i un umil credincios al S u”⁵². În alt eseu, Cioran e men ionat pentru realismul omului departat de Dumnezeu:

„Dac ar fi dup noi, mai spune E.M. Cioran, mai bine am alege a sta cu to ii pe vecie în iad decât s scape unul dintre noi. Din fericire, Dumnezeu e mai bun decât noi i exist pentru noi to i o n dejde de mântuire, dup cum a existat [...] i n dejdea nebun a tâlharului Dismas”⁵³.

Portretul acestuia este schi at, minimalist, dar esen ializat prin etapele din via a acestuia: „Cioran a fost vreme foarte îndelungat un timid, un smerit, un ascuns. Refuza s dea interviuri, s lase s i se publice, s primeasc premii, s in conferin e, s i se fac , în orice fel ar fi, reclam ori publicitate. A tr it pitit în vizuina sa de la etajul VII ori VI din fa a Teatrului Odeon. Iat îns c de la un timp încoace acest mare Singuratic, Sfios i Discret s-a schimbat cu totul. Nu tiu ce demon îl îndeamn s dea acuma interviuri cu duiumul, s conferen ieze, s vorbeasc la radio, s apar la TV, s - i publice biografia, s se lase fotografiat, s fac declara ii...”⁵⁴.

În 1979 Nicolae Steinhardt ajunge în Fran a, bucuria acestei vizite fiind consemnat de prietenia genera iei: „[...] am cunoscut emo ia i bucuria unei primirimai mult decât prietenoase din partea câtorva dintre frunta ii genera iei mele. i Eliade, i E. Ionescu, i Cioran m-au întâmpinat cu o extraordinar bun voine [...]”⁵⁵. Constat ri precum: „[...] rela iile în lumea interbelic erau osebit de cordiale” i „sup r rile i irascibilitatea aproape c nu existau”⁵⁶, motiveaz experien a exilului în manifestarea lui: „Suferin ele surghiunului pentru unii, experien a situa iilor-limit i a priva iunii de libertate pentru al ii ne-au în elepit, ne-au apropiat unul de altul în ciuda vechilor desp riri, ne-au deschis mai larg ochii, au domolit asperit ile, au vindecat exager rile i au desfiinat fanatismele”⁵⁷. Exist o simpatie pentru Cioran la N. Steinhardt, manifestat în aceast compara ie permanent cu atitudinea sa de sceptic: „Istoria desigur poate fi luat drept absurd i terorist , dar nou , celor lovi i de ea cu varga i cu toiagul, ne-a fost de folos pedagogic. Nu ne-a înv at ca pe Cioran scepticismul absolut i dezabuzarea f r leac, dar oricum ne-a imprimat tuturora un sentiment destul de acut al relativit ii lucrurilor”⁵⁸. În 1980, la Paris, are curajul s îl certe, ca pe un priten: „când am vorbit cu el, l-am rugat foarte st ruitor s înceteze de a mai scrie direct împotriva lui Hristos [...]. i mi-a promis c-o va face. A a mi-a promis – n-o s renun e la atitudinea lui anticre tin [...] , dar l-am rugat, dac vrea, s nu-l mai insulte pe Domnul Hristos personal”⁵⁹; nu are izbând imediat , dar traducându-se *Lacrimi i sfin i* în francez (dup ce î i repudiase tot ce a publicat în române te), N. Steinhardt vede speran a: „Uite c s-a schimbat. Mai tii minune. Poate c ... Eu s ti i c i-am spus: <<S tii, iubite domnule Cioran, c într-o zi dumneata o s devii un om credincios>>. i-a râs. Dar uite v d

⁵² *Ibidem*, p. 391.

⁵³ *Ibidem*, p. 478.

⁵⁴ *Idem*, *Primejdia m rturisirii...*, p. 76.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 54.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 55.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*, p.172.

c nu m-am în elat”⁶⁰. Actul de credin steinhardtian include în plan creator o manifestare a acestuia reg sit i în discursul lui E. Cioran: muzica, atunci când spune: „Fi-va Dumnezeu altceva decât o încercare de a-mi îndestula nevoia infinit de Muzic ?”⁶¹

Actul de credință, pentru moahul Nicolae, este marcat de incertitudinea celui care se angajează în lumea spiritual ; nu ezită să mijlocească ajutorul logicii al turi de mister, **Anton Dumitriu** fiind luat ca exemplu, în eseul *Predic la Duminica a 4-a din Postul Mare*, unde pune în discuție replica tatălui îngrijorat de demonizarea fiului său: „Cred, Doamne! ajută necredinței mele!”. „Ca un mister și ca un paradox ne este înfățișat actul de credință – mai acut și mai tainic decât oriunde altundeva – la Marcu. Căci r spunsul tat lui la muștrarea Domnului (...) nu pare mai puțin contradictoriu și indescifrabil decât *problema încuietore*, cunoscut în logic drept paradoxul cretanului”. În toată istoria omileticii românești, nimeni nu a îndrăznit să fie atât de larg în găsirea suportului explicativ în interpretarea evanghelic :

„Paradoxul acesta logic a dat mult de furcă filosofilor de-a lungul veacurilor. Chestiunea e pe larg expusă de logicianul român Anton Dumitriu într-un studiu din anul 1965, reprodus în volumul *tiință și Cunoaștere* (1984). Nu vom intra în amănunte și nici nu vom arăta cum ajung specialiștii contemporani să afle o soluție a problemei prin teoria zisă a nivelelor de vorbire logic ”⁶².

Personalitățile pe care el le asociază acestui strigăt, ca act al credinței: „Cred, Doamne! ajută necredinței mele!”, sunt majoritatea congeneraționiștii sau profesorii aiferirii sale cultural-intelectuale.

„Un caz recent și edificatoriu este al ilustrului nostru compatriot, **Eugen Ionescu**, scriitor de limbă română și franceză, trăit de peste 40 de ani în Franța, membru al Academiei Franceze. A fost, o bună parte a vieții sale, cu totul străin de preocupări religioase. Cu timpul însă, problema existenței (folosesc substantivul acesta deoarece este de uz curent; mult mai corect ar fi să spunem: ființării) lui Dumnezeu l-a împus din ce în ce mai stăruitor, mai aprig, parcă și mai impacient. Citirea atentă a Sfinților Părinți și misterul fenomenului care îi se părea cel mai ciudat din câte sunt în univers – lumina – l-au apropiat (cu încetul, anevoie și nu fără și înapoi, rezistențe, icniri ale deznădejdii și intervale în care biruința se arăta a fi de partea deprimării) de râvnita credință în Dumnezeu. Iată că acum, la bătrânețe (e născut în anul 1912, ca și mine), a făcut gestul echivalent cu arderea punților lăsate în urmă de oastea care nu mai vrea să steie de verbul a da înapoi. [...] În cine cred? – zice. Și îi formulează, ca mare dramaturg ce este, o replică scurtă axată pe una din virtuțile teologale: În Iisus Hristos, sper! Acum, că autorul a dat lucrurile pe față, îmieste îngăduit, cred, să divulg și eu că în 1980, la Paris, mi-a cerut să m rog pentru el ca Dumnezeu să -i dăruiască harul credinței. [...] Mi-am îngăduit să -i scriu lui Eugen Ionescu și să -i spun că formula „dar poate că doar cred că eu cred” este varianta frazei pascalienă și a textului de la Marcu. [...] De ce se teme sau ruina Eugen Ionescu nu are; se alătură câtorva mari artiști și gânditori biruiți de Hristos: Dostoievski, Claudel, J.K. Huysmans, Bergson, Péguy, Werfel, Papini, Chesterton”⁶³.

În aceeași relație a omului cu credința, surprinde și pe altul:

⁶⁰ *Ibidem*, p. 173.

⁶¹ E. Cioran, *Amurgul gândurilor*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 116.

⁶² *Ibidem*..., p. 386.

⁶³ *Ibidem*, p. 388-390.

„Acum, c **Mircea Eliade** a murit, pot m rturisi c i el mi-a adresat aceea i rug minte ca i Eugen Ionescu. Î i dorea s fie nu numai – cum l-a numit Emil Cioran – cel mai activ propagandist al lui Dumnezeu, ci i un umil credincios al S u. Acest neîntrecut istoric al religiilor jinduia s fie, dup modelul lui Claudel (*un poet la picioarele Crucii*), mai mult decât naratorul unei evoluții: să fie încredințat că istoria sentimentului religios se încheie pe Golgota. Modestia, bun tatea i m rinimia îl preg teau pentru aceasta”⁶⁴.

Cât privește pe un alt ilustru reprezentant al generației mele (am fost: Eliade, el, și eu elevi ai aceluia i liceu bucure tean – „Spiru Haret”), m refer la Constantin Noica, sunt sigur, dup cele auzite din gura IPS Sale Mitropolitului Antonie Pl m deal la înmormântarea s vâr it într-o zi de iarn senin i blând în imediata apropiere a schitului P ltini , c marele meu prieten i binef c tor a murit împ cat cu Dumnezeu. Cred c i lor, câte itrei, întocmai ca în pericopa zilei de ast zi, Domnul le-a dat r spus t m ditor: de nelini ti lui **Eugen Ionescu**, de întuneric i îndep rtare lui **Eliade** i **Noica**. Pentru c au strigat – fiecare în felul s u, în graiul intelectualit ții sale specific, potrivit talentului s u i tonalit ții inimii sale: Cred, Doamne, ajut bieteii mele necredințe omenești.

Și mă încumet a crede că întregii generații *tr iriste* a tineretilor mele – care a luat viața în serios, a disprețuit fățarnicia, a luptat, a nădăjduit, a greșit, a suferit – Domnul îi va ar ta nu Fața Sa dreapt și aspră, ci Fața-I blând i milostivnic ”⁶⁵.

„Generațiile” sau personalitățile cu care Nicolae Steinhardt se înrudește sunt cunoscute i din lectura *Jurnalul fericirii*, care dincolo de clasarea lui în genul literaturii jurnal/memorialistice⁶⁶, ne ofer modul original de a se ajuta cultural prin desele referiri la Pascal, Dostoevski, Kierkegaard, Goethe, Corneille, Péguy, Descartes; modernii: Proust, Sartre, Valéry, Al. Dumas, Camus, Chesterton, S.Weill și românii amintiți, alături de Eminescu, Creang , Caragiale, Blaga, Radu Gyr.

Varietatea numelor prezente în volumul *D ruind vei dobândi* nu urmeaz o logic întocmit nici m car cronologic, ci doar în funcție de tema cuvântării în special și de nuanțele ideatice ale celui menționat în general.

Tiparele „personajelor” analizate de însu i Nicolae Steinhardt în opera sa, pentru lectorul avizat, reprezint tot atâtea ipostaze ale întemeierii sale spirituale prin actul creator. Puține dintre ele se bucură însă de definiții însușite prin propria experiență de viață; deși biblic, exist un „personaj” care le sintetizeaz pe toate la nivelul împlinirii spiritual: ucenicul în ascuns al Mântuitorului –

„Nicodim: n dejde, nebun n dejde a intelectualilor unui sfâr it de veac covâr it de tip rituri, informații și servomecanisme, înfometat de credință, dibuind în lumea semnificatelor urma facerilor Atotțiitorului și a făgăduințelor lui Hristos”⁶⁷.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 391.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 392.

⁶⁶ Ion Manolescu, *Literatura memorialistic : Radu Petrescu, I.D. Sârbu, N. Steinhardt*, Editura Humanitas, Bucure ti, 1996, p. 117.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 53.